

1. Informacja o działalności Kolegium IPN

W 2018 r. Kolegium IPN kontynuowało swoją działalność w dotychczasowym składzie: dr hab. Sławomir Cenckiewicz, prof. Jan Draus, prof. Piotr Franaszek, ks. prof. Józef Marecki, prof. Andrzej Nowak, prof. Wojciech Polak, Bronisław Wildstein, prof. Tadeusz Wolsza i Krzysztof Wyszowski. Pracami Kolegium w pierwszej połowie roku kierował Jan Draus, którego zastępcami byli: Sławomir Cenckiewicz, Józef Marecki i Tadeusz Wolsza. Podczas posiedzenia 26 czerwca zgodnie z regulaminem organizacyjnym Kolegium dokonało wyboru przewodniczącego i wiceprzewodniczących na nową roczną kadencję, rozpoczynającą się 28 czerwca. Przewodniczącym Kolegium został Wojciech Polak, a jego zastępcami: Sławomir Cenckiewicz, Józef Marecki i Tadeusz Wolsza.

Kolegium odbyło 12 posiedzeń, w których oprócz jego członków uczestniczyli: Prezes IPN dr Jarosław Szarek bądź delegowani przez niego przedstawiciele. Informowali o bieżących sprawach Instytutu oraz odpowiadali na pytania i interpelacje, które wpłynęły do Kolegium lub zostały wniesione przez jego członków. W zależności od tematu obrad w posiedzeniach uczestniczyli także: zaproszeni goście zewnętrzni, dyrektorzy lub wicedyrektorzy odpowiednich pionów Instytutu oraz pracownicy merytoryczni.

W dwóch posiedzeniach Kolegium, oprócz kierownictwa IPN, uczestniczyli przedstawiciele zewnętrzni. 16 stycznia omówiono realizację ustawy o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych i potrzebę jej nowelizacji z udziałem przedstawicieli: Kancelarii Prezydenta RP, Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych, stowarzyszeń, działaczy opozycji i osób represjonowanych oraz Małgorzaty Zwiercan, poseł na Sejm RP i Andrzeja Jędrala, dyrektora biura senatora RP prof. Jana Żaryna. Posiedzenie 26 czerwca było poświęcone problemowi dewastacji grobów Polaków zamordowanych przez nacjonalistów ukraińskich w latach 1939–1947 i miejsc pamięci związanych z tymi wydarzeniami, położonych na terenie Ukrainy i odbyło się z udziałem przedstawiciela Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Kryzys wywołany ustawą z 26 stycznia 2018 r. o Instytucie Pamięci Narodowej był powodem podjęcia 27 lutego przez Kolegium oświadczenia o treści:

„Powinnością Państwa Polskiego jest dbanie o pamięć i godność narodową, kształtowaną na fundamencie przeszłości. Państwo Polskie nie może akceptować zjawiska antypolonizmu, który poniża polską godność i pamięć narodową. Nie było »polskich obozów śmierci« ani współodpowiedzialności Państwa Polskiego za zbrodnie niemieckie podczas II wojny światowej. Nie było jakiegokolwiek współuczestnictwa polskich władz cywilno-wojskowych na uchodźstwie i w kraju w zbrodni Holocaustu. Zaniepokojone sytuacją Żydów i ludobójczą machiną okupanta niemieckiego, władze RP nie tylko powołały przy Delegaturze Rządu RP na Kraj Radę Pomocy Żydom, ale także alarmowały społeczność międzynarodową, o czym zaświadcza raporty Jana Karskiego i rtm. Witolda Pileckiego czy jakże wymowny akt samobójstwa Szmula Zygielbojma. Dramatyczne informacje na temat Holocaustu były niestety bagatelizowane przez mocarstwa zachodnie, traktowane wręcz jako nieprawdopodobne.

Niezliczone zbrodnie ludobójstwa, których ofiarami byli przede wszystkim Żydzi oraz Polacy i inne narody, były dziełem państwa niemieckiego – III Rzeszy Niemieckiej. Pamięć o ofiarach

powinna łączyć, a nie dzielić. Polska i żydowska wrażliwość w odniesieniu do tamtych czasów pogardy dla ludzkiego życia powinna być przestrożą dla współczesnych i przyszłych pokoleń.

Kryzys, który nastąpił w związku z nowelizacją ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej, jest niewątpliwie wynikiem zaniedbań w dziedzinie upowszechniania polskiej historii za granicą. Dlatego też w Europie, Stanach Zjednoczonych, Kanadzie, Australii czy Izraelu obraz polskiej przeszłości kształtowany jest głównie za pośrednictwem mediów, które nazbyt często rozpowszechniają nieprawdziwe informacje i wypaczają historyczną rzeczywistość. Medialny deficyt prawdy historycznej powinien ustąpić miejsca historykom, ich badaniom naukowym w międzynarodowym dialogu na konferencjach czy na kartach publikacji naukowych. Niezbędna jest długofalowa promocja prawdy, spokojna i rzeczowa, ale konsekwentna, ukazująca polskie zasługi dla ratowania ludności żydowskiej, ale i postawy godne ubolewania, wpisujące się w politykę eksterminacyjną Niemiec. Zdajemy sobie sprawę, że w okupowanej przez Niemców i Sowieców Polsce, podobnie jak w innych krajach, zdarzali się zbrodniarze, którzy dopuszczali się przestępstw wobec swoich żydowskich współobywateli. Potrzebna jest skuteczna polityka historyczna, oparta o potencjał nie tylko Instytutu Pamięci Narodowej, ale także uniwersytetów i innych instytucji naukowych i kulturalnych. Rzetelne badania naukowe i promocja ich rezultatów to droga prawdy historycznej oraz dobrego imienia Polski, która poniosła ogromne ofiary i straty podczas II wojny światowej.

Drogę prawdy historycznej odnosimy także do naszego sąsiada – Ukrainy. Pamięć, historia i wspólne dziedzictwo nie mogą ranić i kłaść się cieniem na wspólnych relacjach między naszymi tak bliskimi narodami. Prawda nigdy nie upokarza, lecz buduje dialog i pojednanie. Rozumiejąc złożoność losów naszych narodów, uważamy, że dążenie do prawdy historycznej jest koniecznością”.

Kolegium wiele uwagi w swojej działalności poświęciło obchodom 100. rocznicy odzyskania przez Polskę Niepodległości. 20 marca zapoznano się z kalendarzem planowanych obchodów w 2018 r., a 12 września z jego realizacją i planami na kolejne lata, aż do 2021 r. Dokonano ich oceny oraz zgłoszono własne sugestie.

W trakcie posiedzenia 16 stycznia omówiono sprawozdanie Kolegium IPN za rok 2017, zamieszczone w Informacji o działalności Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, przedkładanej Sejmowi RP i Senatowi RP. Informację o działalności Instytutu Pamięci Narodowej omówiono natomiast 20 marca i wówczas też podjęto uchwałę w przedmiotowej sprawie.

Kolegium IPN 27 lutego podjęło zmieniającą uchwałę dotyczącą rekomendacji programów badawczych realizowanych przez Instytut. 16 października Kolegium wysłuchało sprawozdania z realizacji Centralnych Projektów Badawczych w szczególności: „Ziemie polskie pod okupacją 1939–1945”, „Władze komunistyczne wobec Kościołów i związków wyznaniowych w Polsce 1944–1989”, „Struktury i metody działania aparatu bezpieczeństwa w Polsce 1944–1989”, „Podziemie niepodległościowe w Polsce 1944–1956”, „Partia komunistyczna w systemie władzy w Polsce 1944–1989”, „Polska emigracja niepodległościowa 1945–1990”, „Dzieje Żydów w Polsce i relacje polsko-żydowskie 1914–1989”. Omówiło także problemy dotyczące przygotowania kolejnych tomów *Encyklopedii Solidarności* (22 maja) oraz zapoznano się z działalnością Wydawnictwa IPN, w tym realizacją planu wydawniczego w 2017 r., a także planów na 2018 r. (24 kwietnia).

Ponadto 19 grudnia członkowie Kolegium zapoznali się z zaplanowanymi przez BEN przedsięwzięciami edukacyjnymi związanymi z ważnymi rocznicami przypadającymi w 2019 r.

Kolegium podczas posiedzeń:

- na bieżąco śledziło realizację budżetu IPN, omawiając jego wykonanie przez Centralę i oddziały IPN za 2017 r. (27 lutego) oraz za pierwsze półrocze 2018 r. (28 sierpnia);
- omówiło działalność administracyjną Instytutu (3 lipca);
- wysłuchało informacji na temat działalności w IPN Zakładowych Komisji: NSZZ „Solidarność” i NSZZ „Solidarność 80” (28 sierpnia);
- zapoznano się z koncepcją zewnętrznej polityki informacyjnej IPN (20 listopada).

Podczas posiedzenia 24 kwietnia, zgodnie z art. 24a ustawy o IPN, omówiło przedłożone przez Prezesa IPN Sprawozdanie z działalności Instytutu za 2017 r. i podjęło większością głosów (7 głosami „za”, przy jednym „wstrzymującym się”) uchwałę w sprawie jego przyjęcia.

Kolegium w trakcie posiedzeń podjęło siedem uchwał w sprawie zgłoszonych przez Prezesa kandydatów na stanowiska kierownicze wymienione w statucie IPN w związku z realizacją art. 23 ust. 2 pkt 2 ustawy o IPN oraz wyraziło opinię dotyczącą powołania prokuratora Jarosława Skroka na stanowisko dyrektora Biura Lustracyjnego w związku z realizacją art. 19 ust. 10 ustawy o IPN.

Wypełniając obowiązki wynikające z artykułów:

– 36 ust. 9 ustawy o IPN, wydało sześć opinii (w tym pięć – jako organ I instancji oraz jedną – jako II instancji) – z uwagi na wnioski Prezesa IPN – odnośnie do odwołań od decyzji administracyjnych dyrektorów oddziałów Instytutu Pamięci Narodowej w sprawie nieudostępnienia dokumentów;

– 4a ustawy o grobach i cmentarzach wojennych, podjęło dwie decyzje w przedmiocie odmowy wydania zezwolenia na ekshumacje zwłok z grobów wojennych utrzymujące w mocy decyzje Prezesa IPN w przedmiotowej sprawie. W jednym przypadku strona wniosła skargę do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego, który podzielił stanowiska Prezesa oraz Kolegium i oddalił skargę.

Ponadto podjęło stanowisko (26 czerwca) dotyczące ujawnienia przypadków bezprawnego niszczenia akt w archiwach wojskowych w latach 1990–2009, w którym zauważyło, że proceder ten może stanowić przestępstwo określone w art. 54 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o IPN. Zdaniem członków Kolegium uchylenie się osób kierujących archiwami wojskowymi od ustawowego obowiązku przekazania akt do Instytutu Pamięci Narodowej może spowodować „utrąę przez państwo polskie bezcennych z punktu widzenia badań naukowych i archiwalnych materiałów dotyczących działalności organów bezpieczeństwa PRL”. Kolegium wystąpiło do prokuratorów pionu śledczego IPN o pilne podjęcie postępowania karnego w celu wszechstronnego wyjaśnienia okoliczności sprawy i pociągnięcia winnych do odpowiedzialności, a do Prokuratora Generalnego – Ministra Sprawiedliwości o osobisty nadzór nad śledztwem.

Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 7 grudnia 2018 r. odnoszący się do nazw na terenie Miasta Stołecznego Warszawy niezgodnych z ustawą z 1 kwietnia 2016 r. o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego był asumptem do podjęcia przez Kolegium uchwały 19 grudnia 2018 r. w sprawie sprzeciwu wobec działań władz miasta zmierzających do przywrócenia nazw ulic propagujących komunizm. W uchwale wyrażono „głębokie zaniepokojenie możliwością przywracania przez władze Miasta Stołecznego Warszawy w nazwach ulic, osób i organizacji odpowiedzialnych za wprowadzanie i umacnianie systemu totalitarnego w czasie II wojny światowej i w okresie powojennym” oraz apel do Rady Miasta Stołecznego Warszawy i prezydenta Miasta Stołecznego Warszawy „o roztropne podejmowanie decyzji, które mają bardzo poważne konsekwencje dla kształtowania pamięci o naszej przeszłości”.

Należy dodać, że członkowie Kolegium brali nie tylko udział w posiedzeniach, ale także aktywnie uczestniczyli w przedsięwzięciach organizowanych lub współorganizowanych przez Instytut związanych z jego ustawowymi celami i misją.

Profesor Wojciech Polak podczas ogólnopolskiej konferencji naukowej: „W przededniu wielkiej zmiany. Polska w roku 1988” w Gdańsku (24–25 września) współorganizowanej przez IPN i Europejskie Centrum Solidarności wygłosił referat: *Dwie fale strajków w 1988 r. oraz ich konsekwencje*. Podczas konferencji naukowej: „Umarłych pogrzebać” w Toruniu (8 lipca) zorganizowanej w 75. rocznicę Zbrodni Wołyńskiej podsumował wystąpienia uczestników, podkreślając ogromne zadanie stojące zarówno przed Polską, jak i Ukrainą, związane z koniecznością dokończenia badań nad zbrodniami OUN-UPA i upamiętnienia wszystkich pomordowanych. W tym też celu niezbędne jest – według profesora – umożliwienie polskim historykom i archeologom wznowienia prac poszukiwawczych na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej. Wziął ponadto udział w Toruniu (3 maja) w uroczystości z okazji 227. rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 maja, podczas której wspominał

o protestach społecznych w mieście z 1 i 3 maja 1982 r., dowodzących siły i aktywności opozycji antykomunistycznej. Uczestniczył w uroczystościach pogrzebowych admirała Józefa Unruha na Helu i w Gdyni (1–2 października) oraz odsłonięciu Pomnika Ofiar Zbrodni Pomorskiej 1939 r. w Toruniu (6 października). Profesor Polak zasiadał obok dr. Jarosława Szarka, Prezesa IPN wśród członków honorowego komitetu budowy pomnika. Wziął również udział w uroczystości wręczenia Krzyży Wolności i Solidarności w Bydgoszczy (19 listopada) oraz w otwarciu wystawy: „Służba Alumnów w ludowym Wojsku Polskim w latach 1959–1980” w Olsztynie (18 grudnia) przygotowanej przez Renatę Gieszczyńską z olsztyńskiej delegatury IPN. Ponadto opublikował wspólnie z Sylwią Galij-Skarbińską artykuł *Rutkowscy* w „Biuletynie IPN” 2018, nr 1–2.

Profesor Wojciech Polak oraz Krzysztof Wyszowski byli uczestnikami debaty: „Wolne Związki Zawodowe Wybrzeża” w Gdańsku (14 maja) z cyklu „Horyzont programowy opozycji demokratycznej w latach 1976–1980”.

Krzysztof Wyszowski z okazji 40. rocznicy utworzenia Wolnych Związków Zawodowych Górnego Śląska uczestniczył w spotkaniu z cyklu „Bohaterowie zapomniani, niezłomni, niepodlegli”, zorganizowanym przez Centrum Edukacyjne IPN im. Janusza Kurtyki „Przystanek Historia” w Warszawie (19 lutego), podczas którego przybliżył postać Kazimierza Świtonia, założyciela WZZ. Brał udział w konferencji popularnonaukowej: „Kształty patriotyzmu a drogi odzyskania niepodległości przez Polskę w XIX–XX wieku” w Poznaniu (29 listopada), współorganizowanej przez Oddział IPN w Poznaniu i Polskie Towarzystwo Filozoficzne. Z rąk Prezesa IPN dr. Jarosława Szarka odebrał nadany przez prezydenta RP Krzyż Wolności i Solidarności za działalność na rzecz odzyskania przez Polskę niepodległości i suwerenności w Gdańsku (28 kwietnia) oraz uczestniczył w uroczystej dekoracji laureatów nagrody „Świadek Historii” przyznawanej przez kapitułę Instytutu Pamięci Narodowej w Łazienkach Królewskich (24 października). W „Biuletynie IPN” 2018, nr 12 opublikowano odpowiedź Krzysztofa Wyszowskiego na list Joanny i Andrzeja Gwiazdów pt.: *Uwagi do artykułu Początki WZZ Wybrzeża* zamieszczony w „Biuletynie IPN” 2018, nr 10.

Krzysztof Wyszowski uczestniczył w prowadzonym przez prof. Cenckiewicz spotkaniu wspomnieniowo-dyskusyjnym „Świadkowie historii o walce o wolną Polskę” w ramach ogólnopolskich obchodów 40. rocznicy utworzenia Wolnych Związków Zawodowych (28 kwietnia).

Profesor Sławomir Cenckiewicz wziął udział w ogólnopolskiej konferencji naukowej, współorganizowanej przez Wojskowe Biuro Historyczne im. gen. broni Kazimierza Sosnkowskiego, Oddział IPN w Szczecinie, Akademię Sztuki Wojennej i Służbę Wywiadu Wojskowego: „Militaryne aspekty odzyskania niepodległości” w Warszawie (29–30 października), podczas której wygłosił wykład: *Nieznana relacja gen. Józefa Rybaka o organizacji austro-węgierskiego wywiadu i genezie polskich tajnych służb*. Uczestniczył w dyskusjach organizowanych przez Centrum Edukacyjne IPN w Warszawie: po wykładzie Teofila Lachowicza *Wychodźstwo polskie w Ameryce na rzecz niepodległości Polski w latach 1914–1920* (23 stycznia); z prof. Mariuszem Wołosem (Instytut Historii PAN, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie) po wykładzie Krystyny Piórkowskiej *Anglojęzyczni świadkowie Katynia. Dokumentacja ich wizyty w Katyniu a Komitet Maddena* (25 kwietnia); o publikacji dr Witolda Bagińskiego *Wywiad cywilny Polski ludowej w latach 1945–1961* (8 lutego). W dyskusjach z cyklu „Tajemnice wywiadu” prowadzonych przez Witolda Gadowskiego rozmawiał o: służbach specjalnych III RP z Piotrem Woyciechowskim i dr. Rafałem Leśkiewiczem (23 maja), na temat książki *Dyplomata czy szpieg* o inwigilacji pracowników służby dyplomatycznej z dr. hab. Patrykiem Pleskotem i dr. Witoldem Bagińskim (21 września). Z kolei podczas spotkania z cyklu „Historia zza kulis” dyskutował z prof. Antonim Dudkiem (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego) o transformacji gospodarczej w latach 1989–1990 (14 grudnia). Ponadto uczestniczył w Warszawie: w oddaniu hołdu bohaterom 1863 r. w 155. rocznicę wybuchu powstania styczniowego, składając wspólnie z wiceprezesem Instytutu dr. Mateuszem Szpytmą kwiaty przy Bramie Straceń Cytadeli Warszawskiej (22 stycznia), w uroczystości wręczenia not identyfikacyjnych członkom rodzin ofiar totalitaryzmów w Pałacu Prezydenckim (4 października), w odsłonięciu tablicy upa-

miętniającej żołnierzy kontrwywiadu AK Batalionu „Pięć” poległych 22 sierpnia 1944 r. (22 sierpnia), w poświęceniu pomnika na mogile Walerego Sławka na Powązkach w Warszawie (6 grudnia). Wziął udział w odbywającej się w Ministerstwie Spraw Zagranicznych razem z wiceprezesem IPN dr. Mateuszem Szpytmą uroczystości wręczenia certyfikatów UNESCO „Pamięć Świata” Instytutowi Pamięci Narodowej przechowującemu raport Jürgena Stroopa z pacyfikacji getta warszawskiego oraz Wojskowemu Biuru Historycznemu posiadającemu dokumenty wywiadu radiowego z okresu bitwy warszawskiej w 1920 r. (4 kwietnia). Uczestniczył jako członek jury w uroczystej gali, podczas której wręczono nagrody laureatom konkursu „Książka Historyczna Roku” współorganizowanego przez: Telewizję Polską, Polskie Radio, IPN oraz Narodowe Centrum Kultury (20 listopada). W jury zasiada także prof. Andrzej Nowak. Profesor Cenckiewicz, jako przewodniczący delegacji Wojskowego Biura Historycznego wraz z wiceprezesem IPN prof. Krzysztofem Szwagrzykiem uczestniczyli w wernisażu wystawy IPN „Łączka. Panteon Narodowy pod cmentarnym murem”, dokumentującej etapy poszukiwań i ekshumacji ofiar reżimu komunistycznego, prezentowanej na terenie Konsulatu Generalnego RP w Nowym Jorku oraz wręczał puchary zwycięzcom nowojorskiej edycji Biegu „Tropem Wilczym” (2–7 marca 2018 r.). Uczestniczył w otwarciu wystawy „Instytut Piłsudskiego w Ameryce – historia i zbiory polskiej instytucji w Nowym Jorku” w Centrum Edukacyjnym IPN w Warszawie (18 września) i wygłosił słowo wstępne. Jako współautor albumu *Anna Walentynowicz 1929–2010* wziął udział w jego promocji w Łodzi (12 grudnia) oraz opublikował artykuł *Początki WZZ Wybrzeża* w „Biuletynie IPN” 2018, nr 4.

Profesorowie Sławomir Cenckiewicz i Tadeusz Wolsza uczestniczyli w konferencji: „Świadectwa i świadkowie. Zbrodnia katyńska 1940 r.” oraz projekcji filmu dokumentalnego *The Graves of Katyn* z 1953 r. w Gdańsku (25 maja), współorganizowanej przez IPN i Muzeum II Wojny Światowej. Wygłosili wówczas wykłady: *Wasilij Zarubin – architekt operacji katyńskiej i rezydent wywiadu sowieckiego w Stanach Zjednoczonych* (prof. Cenckiewicz) i *Trzy filmy katyńskie 1943–1953* (prof. Wolsza).

Ponadto prof. Tadeusz Wolsza uczestniczył w konferencji: „Świadectwa i świadkowie. Zbrodnia katyńska 1940 r.” w Warszawie (12 kwietnia) współorganizowanej tym razem przez IPN i Muzeum Wojska Polskiego z wykładem: *Trzy filmy dokumentalne o zbrodni katyńskiej*. Podczas konferencji naukowej: „Zbrodnia Katyńska” w Białymstoku (24 kwietnia), której towarzyszył pokaz filmu *Nie pamiętam*, wygłosił wykład: *Dotyk Katynia*; w ramach przeglądu filmowego „Echa Katynia” w Bydgoszczy (23 kwietnia) współorganizowanego przez Instytut Nauk Politycznych Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy oraz bydgoską delegaturę IPN – prelekcję dotyczącą Zbrodni Katyńskiej. W Starych Babicach uczestniczył w uroczystości posadzenia kolejnego dębu katyńskiego, którą poprzedził wykładem poświęconym Zbrodni Katyńskiej (15 kwietnia). Profesor Tadeusz Wolsza aktywnie włączył się w obchody 100. rocznicy odzyskania przez Polskę Niepodległości przez uczestnictwo w ogólnopolskich konferencjach naukowych: „W 100-lecie odzyskania przez Polskę niepodległości” w Tomaszowie Mazowieckim (18 czerwca), współorganizowanej przez Oddział IPN w Łodzi i Starostwo Powiatowym w Tomaszowie Mazowieckim, podczas której wygłosił wykład: *Prognozy Józefa Piłsudskiego z 1914 r. w sprawie przebiegu nieuchronnego konfliktu zbrojnego*; „Wkład leśników w czyn niepodległościowy” w Spale (19 czerwca) z wykładem: *Józef Piłsudski – współtwórca niepodległości i mąż stanu* współorganizowanej przez Dyрекcję Generalną oraz Regionalną w Łodzi Lasów Państwowych i Oddział IPN w Łodzi; podczas konferencji: „Polska droga do niepodległości” w Radomsku (8 października) współorganizowanej przez Oddział IPN w Łodzi i Muzeum Regionalne im. Stanisława Sankowskiego w Radomsku zaprezentował wykład: *Prognozy Józefa Piłsudskiego z 1914 r. w sprawie przebiegu nieuchronnego konfliktu zbrojnego*. Z kolei w ramach konferencji: „Drogi do Niepodległości – rok 1918 w Polsce. Ziemia Łomżyńska dla Niepodległej – tożsamość bohaterów i jej dziedzictwo w regionie łomżyńskim” w Łomży (28 listopada) – wykład: *Drogi do Niepodległości*. Z wykładem: *Założenia ideowe powstania Rzeczypospolitej. Rozważania na temat koncepcji obozu wszechpolskiego i obo-*

zu skupionego wokół Józefa Piłsudskiego wystąpił podczas konferencji: „W 100-lecie odzyskania niepodległości przez Polskę” w Bełchatowie (29–30 listopada), zorganizowanej przez Oddział IPN w Łodzi. Uczestniczył w debatach historyków odbywających się w Warszawie z okazji 100. rocznicy odzyskania przez Polskę Niepodległości: szóstej – „Przed wszystkim legiony... Czyn zbrojny 1914–1918” (25 stycznia), siódmej – „Wznoszenie zrębów państwa” (5 kwietnia), ósmej – „Wkład Kościoła w odbudowę Niepodległej” (14 czerwca) oraz dziewiątej – „Sto lat z tysiąclecia. Drogi do Niepodległej” (17 listopada) współorganizowanych przez Kancelarię Prezydenta RP i IPN. Wygłosił wykład inauguracyjny: *Drogi do Niepodległości* podczas „II Kongresu Pamięci Narodowej w 100. rocznicę odzyskania Niepodległości przez Polskę” w Białymstoku (7 listopada) współorganizowanego przez Oddział IPN w Białymstoku oraz Podlaski Urząd Wojewódzki. Wziął również udział w finale I akademickiej edycji Turnieju Debat Historycznych #mojaniepodległa (23 listopada) oraz w prezentacji wydawnictw IPN poświęconych sześciu Ojcom Niepodległości w Warszawie (5 grudnia). Profesor Tadeusz Wolsza aktywnie włączał się w działania adresowane do Polonii i Polaków mieszkających poza granicami kraju. W Londynie podczas sesji naukowej: „Chcemy Polski niepodległej, abyśmy tam mogli urządzić życie lepsze i sprawiedliwsze dla wszystkich. Jak powstawała II Rzeczpospolita?” (24 lutego) współorganizowanej przez Bibliotekę Polską POSK w Londynie i IPN wygłosił wykład: *Założenia ideowe powstania Rzeczypospolitej w Londynie* oraz referat adresowany do młodzieży z Polskiej Szkoły Przedmiotów Ojczystych im. Heleny Modrzejewskiej. Ponadto wygłosił wykład: *Józef Piłsudski mąż stanu* oraz uczestniczył wraz z dr. Pawłem Liberą w debacie, towarzyszącej wystawie „Ojcowie Niepodległości” prezentowanej w Ognisku Polskim w Londynie (10–11 listopada). Zaangażował się także we współpracę polsko-gruzińską w dziedzinie upowszechniania historii Polski. Przebywając w Gruzji (1–6 października) z grupą historyków Instytutu Pamięci Narodowej, odbył robocze spotkania z pracownikami Archiwum MSW Gruzji, przedstawicielami Stowarzyszenia Soviet Past Research Laboratory (SovLab) oraz z ambasadorem RP w Gruzji, dr. hab. Mariuszem Maszkiewiczem i dyrektorem Instytutu Polskiego w Tbilisi Lechem Kończakiem. Uczestniczył we, współorganizowanej przez Uniwersytet Państwowy im. Iwane Dżawachiszwilego w Tbilisi, Instytut Pamięci Narodowej, Ambasadę RP w Tbilisi, Instytut Polski w Tbilisi i Stację Kaukaską Studium Europy Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego, konferencji naukowej: „Polska–Gruzja: sto lat wzajemnych relacji 1918–2018” w Tbilisi (2–3 października), podczas której wystąpił z wykładem: *Polacy i Gruzini ofiarami zbrodni NKWD w 1940 r.* Ponadto wygłosił dwie prelekcje: o popularności gry szachowej wśród elit II RP w Batumi (2–3 października) podczas odbywającej się w tym samym czasie olimpiady szachowej oraz *Ze sportem za pan brat. Elity II RP wobec sportu i kultury fizycznej* w Gori (2–3 października). Profesor Wolsza wystąpił także z wykładem o Józefie Piłsudskim i odzyskaniu przez Polskę niepodległości w 1918 r. na Uniwersytecie Państwowym im. Szoty Rustawelego w Gruzji (5 października). Wówczas także odbyła się jego dyskusja z prof. Włodzimierzem Suleją połączona z zapowiedzią pierwszej biografii o Piłsudskim w języku gruzińskim (autorstwa prof. Sulei). Profesor Tadeusz Wolsza jest autorem cyklu wykładów historycznych i publikacji o tematyce sportowej. W 2018 r. ukazała się jego książka *Ze sportem za pan brat, ze sportem na bakier. Pasje sportowe elit politycznych w dwudziestoleciu międzywojennym i w pierwszych latach Polski Ludowej* (wydana przez IPN, IH PAN, NERITON). Wygłosił wykład: *Teatralizacja imprez sportowych na przykładzie Bydgoszczy (lata 40-te i 50-te XX w.)* podczas ogólnopolskiej konferencji naukowej: „Między zniewoleniem a niepodległością. Bydgoszcz w XX wieku” w Bydgoszczy (10–11 października), współorganizowanej przez IPN i Uniwersytet Kazimierza Wielkiego. Podczas spotkania zorganizowanego przez Centrum Edukacyjne IPN w Piszcu wygłosił wykład: *Ze sportem za pan brat. Pasje sportowe II RP* (14 września). Ponadto zasiadał razem z prof. Janem Żarynem w jury III Turnieju Debat Historycznych organizowanych przez IPN, w Warszawie (12–13 czerwca).

Profesorowie Tadeusz Wolsza i Andrzej Nowak uczestniczyli w międzynarodowej konferencji naukowej: „Magna Res Libertas. Ku Niepodległej. W 100-lecie odzyskania przez Polskę niepod-

ległości” w Rapperswilu (21–22 czerwca). Wykład: *Niepodległość: warstwy doświadczenia i horyzonty oczekiwań w polskiej myśli politycznej XIX wieku* – wygłosił prof. Nowak, który także prowadził część III konferencji „Budowanie Niepodległej”, a wykład: *Międzynarodowa Komisja Lekarska w Katyniu w 1943 r. François Naville – niezłomny lekarz z Genewy* – wygłosił prof. Wol-sza, który prowadził część V konferencji. Profesor Nowak wziął również udział w ogólnopolskiej konferencji naukowej, współorganizowanej przez IPN, Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk oraz Zamek Królewski w Warszawie: „Bilans rozbiorów. Refleksje i pytania na stulecie odzyskania niepodległości” w Warszawie (18 października), podczas której zaprezentował wykład: *Naród 1795–1918: zyski i straty*. Wygłosił wykład inauguracyjny: *Czy polskość to nienormalność? Pytania o specyfikę historii Polski w „długim wieku XIX (1795–1918)* w ramach konferencji naukowej: „Na stos rzuciliśmy nasz życia los ...” w Kielcach (8 listopada) współorganizowanej przez kielecką delegaturę IPN oraz Instytut Historii Uniwersytetu Jana Kochanowskiego. Uczestniczył w konferencji: „Polityka historyczna Polski po 1989 r. Uwarunkowania – wyzwania – narzędzia – cele”, zorganizowanej w Warszawie (12 czerwca). Profesor Nowak wygłosił w ramach spotkania Klubu im. płk. Łukasza Cieplińskiego wykład: *Drogi do niepodległości: 1918–2018* w Rzeszowie (11 maja) oraz wziął udział w zorganizowanej przez Centrum Edukacyjne IPN w Krakowie prezentacji książki prof. Ignáca Romsicsa *Historia Węgier* (14 czerwca). W „Biuletynie IPN” 2018, nr 11 została opublikowana rozmowa Filipa Gańczaka z prof. Nowakiem *Drogi do niepodległości*.

Profesor Jan Draus uczestniczył w Kongresie Osób Represjonowanych, Działaczy Solidarności i Kombatantów, współorganizowanym przez wojewodę podkarpackiego, Oddział IPN w Rzeszowie, Oddział Narodowego Banku Polskiego w Rzeszowie oraz Region Rzeszowski NSZZ „Solidarność” (8 grudnia). Odebrał także za działalność na rzecz odzyskania przez Polskę niepodległości i suwerenności z rąk wiceprezesa IPN dr. Mateusza Szpytmy, nadany przez prezydenta RP Krzysz Wolności i Solidarności (12 października).

Profesor Piotr Franaszek uczestniczył w ogólnopolskiej konferencji naukowej IPN „Po Marcu. Konsekwencje Marca ’68 dla kultury, nauki i mediów w Polsce Ludowej”, w Warszawie (23–24 kwietnia) z wykładem: *Konsekwencje Marca ’68 dla kadry akademickiej Uniwersytetu Jagiellońskiego* oraz wziął udział w panelu dyskusyjnym wraz z profesorami: Andrzejem Chojnowskim (Uniwersytet Warszawski) i Włodzimierzem Suleją.

Książd profesor Józef Marecki uczestniczył w międzynarodowych konferencjach naukowych: „II wojna światowa w stosunkach polsko-ukraińskich – stan badań, perspektywy badawcze”, w Warszawie (5–6 lipca), gdzie wygłosił wykład: *Losy duchowieństwa rzymskokatolickiego w trakcie konfliktu polsko-ukraińskiego – wyniki badań*; podczas konferencji: „Papież z za żelaznej kurtyny. Wpływ pontyfikatu Jana Pawła II na państwa i Kościoły bloku sowieckiego” odbywającej się w Krakowie i Budapeszcie (9–12 października) zaprezentował wykład: *Wpływ ZSRS na politykę wyznaniową państwa bloku sowieckiego*. Podczas ogólnopolskich konferencji naukowych: „Prymas Stefan Wyszyński a Niepodległa. Naród – patriotyzm – państwo w myśli i nauczaniu Prymasa Tysiąclecia” w Warszawie (25 maja) wystąpił z wykładem: *Wizje patriotyzmu w listach Episkopatu Polski 1949–1981*, współorganizowanej przez IPN i Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego; „Człowiek – rodzina – komunizm” w Krakowie (15 czerwca), wykład: *Realizacja założeń encykliki przez Kościół katolicki w Polsce*, a w ramach „Urząd do spraw Wyznań. Struktury, działalność, ludzie”, organizowanej przez IPN w Wólce Magierowskiej (5 czerwca), uczestniczył w dyskusji panelowej *Problemy badawcze i metodologiczne związane z rozpoznaniem struktur i działalności UdsW*. W Krakowie uczestniczył w popularnonaukowej sesji, współorganizowanej przez Oddział IPN w Krakowie i Uniwersytet Papieski Jana Pawła II, „Proces Kurii Krakowskiej – w 65. rocznicę”, podczas której wygłosił wykład: *Archidiecezja Krakowska w trudnych latach 50.* (25 stycznia); na konferencji naukowej „Ludobójstwo na Kresach Południowo-Wschodnich 1943–44. Aspekt eklezjalny i teologiczny” wygłosił wykład: *Nabożeństwa bez końca w przeszłości* (25 czerwca) oraz wziął udział w spotkaniu Krakowskiej Loży Historii Współczesnej z udziałem dr. hab. Konrada

Białeckiego poświęconym książce *Arcybiskup Antoni Baraniak 1904–1977* (18 kwietnia). Uczestniczył w sesji edukacyjnej w Zakopanem (23 stycznia) pod patronatem dyrektora krakowskiego oddziału IPN adresowanej do młodzieży i nauczycieli, podczas której wygłosił referat: *Kościół katolicki w PRL*. W Częstochowie (2 października) wziął udział w dyskusji na temat książki *Kościół katolicki w Polsce rządzonej przez komunistów*, której jest współautorem z dr. Rafałem Łatką. Uczestniczył ponadto w spotkaniach zorganizowanych przez Centrum Edukacyjne IPN w Warszawie (4 czerwca) i Krakowie (8 czerwca), podczas których zaprezentowano książkę pamiątkową *Krajobraz i dziedzictwo kulturowe Europy. Sacrum-profanum* przygotowaną z okazji jego 60. rocznicy urodzin. Wygłosił wykład adresowany do nauczycieli i młodzieży *Odzyskana po latach niepodległość* w Centrum Edukacyjnym IPN w Krakowie (25 czerwca). Ponadto brał udział w pokazie filmu dokumentalnego *Niedokończone msze wołyńskie* o losach polskiego duchowieństwa i ludności cywilnej na Kresach (w którym wystąpił obok dr. Leona Popka) oraz w dyskusji prowadzonej przez redaktora Rafała Ziemiakiewicza z udziałem Ewy Siemaszko i dr. Leona Popka oraz reżyserów: Tadeusza Arciucha i Macieja Wojciechowskiego (15 października). Artykuł ks. prof. Józefa Mareckiego *Zabito ich podwójnie. Czy ukraińska rzeź Polaków na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej była ludobójstwem?* opublikowano w dodatku IPN do „Naszego Dziennika”; z 11 lipca 2018 r.

Uczestnictwo członków Kolegium w przedsięwzięciach naukowych organizowanych i współorganizowanych przez IPN pozwala im na bezpośrednie zapoznanie się z działalnością Instytutu, ułatwia dokonanie oceny działań podejmowanych przez Instytut i jego pracowników. Przewodniczący Kolegium jest z urzędu jednocześnie wiceprzewodniczącym Kapituły Nagród „Kustosz Pamięci Narodowej” i „Świadek Historii”, dlatego też w roku sprawozdawczym osobiście uczestniczył w spotkaniach bądź delegował na nie upoważnioną przez siebie osobę. Ponadto profesorowie Cenckiewicz, Draus, Polak i Wolsza uczestniczyli w pracach komisji konkursu im. Władysława Pobóg-Malinowskiego na „Najlepszy Debiut Historyczny Roku”, w którym nagradzane są niepublikowane prace magisterskie i doktorskie poświęcone historii Polski i Polaków w XX w.

Członkowie Kolegium wykazują dużą aktywność w mediach społecznościowych (Twitter i Facebook), co przekłada się na propagowanie działalności IPN w szerokim odbiorze zwłaszcza wśród młodej części społeczeństwa. Profil prof. Sławomira Cenckiewicza obserwuje ponad 60 tys. osób, prof. Andrzeja Nowaka ponad 14 tys., prof. Wojciecha Polaka prawie 5 tys., a Krzysztofa Wyżkowskiego ponad 27 tys.